22

Q. D. B. V.

MEDICÆ QVÆDAM ANNOTATIONES AD THOMASIANAM DISPUTATIONEM DE PRÆSUMTIONE FURORIS ATQVE DEMENTIÆ,

QVAS

AUTORITATE AMPLISSIMÆ FACULTATIS MEDICÆ,

PRÆSIDE

ELIA CAMERARIO,

Med. D. ac Prof. Ord. Conſ. & Arch. Wirt.

PRO LICENTIA,

AC OBTINENDIS HONORIBUS DOCTORALIBUS,

AD DIEM MARTII MDCCXXX.

ERUDITORUM EXAMINI

SUBMITTIT

WILHELMUS FRIDERICUS JÆGER,

Kircho-Teccenſis.

VIRIS
MUNERUM SPLENDORE, MERITORUM AMPLITUDINE, STEMMATIS ANTIQVITATE, RERUMQVE GERENDARUM PRUDENTIA PRÆFULGIDIS,

NEMPE

PERILLUSTRI ATQVE GENEROSO DOMINO,

DOMINO

N. WEPFERO,

JCTO, ATQVE AD INCLUTÆ SCAPHUSIENSIUM REIPUBLICÆ GUBERNACULA SEDENTI CONSULI EMINENTISSIMO, SAPIENTISSIMO.

NEC MINUS

PRÆNOBILISSIMO AC PRÆCELLENTISSIMO

DOMINO

JOHAN. JACOBO WEPFERO,

VARIARUM IN EADEM REPUBLICA TRIBUUM CURIONI GRAVISSIMO, MERITISSIMO,

NEC NON

VIRO NOBILISSIMO, EXCELLENTISSIMO, EXPERIENTISSIMOQUE,

DOMINO

BALTHASARI PFISTERO,

TAM ARTIS MEDICÆ DOCTORI, QVAM REIPUBLICÆ SENATORI IN PRIMIS SPECTATO, AC LONGE LATEQUE CELEBERRIMO,

ÆQVE AC

VIRO NOBILISSIMO, STRENUO, AC DOCTISSIMO

DOMINO

JUSTO JACOBO WEPFERO,

HUJUS EJUSDEM INCLYTÆ REIPUBLICÆ SENATORI PARITER MAGNO, GRAVI, AC PRUDENTISSIMO,

VIRIS UTI BONARUM ARTIUM QVARVMVIS, ITA MEDICÆ INPRIMIS ALTORIBUS AC MECOENATIBUS MAXIMIS, CELEBERRIMISQVE,

DOMINIS MEIS AC PATRONIS PERQVAM GRATIOSIS, ET SUMME DEVENERANDIS

SPECIMEN HOCCE INAUGURALE, TOT LUCULENTORUM A VOBIS, SUMMI VIRI, IN ME ET FRATREM NUPER DERIVATORUM VARII GENERIS BENEFICIORUM, EXTANTISSIMÆQVE CLEMENTIÆ TESTIMONIUM, MEÆQVE GRATITUDINIS, DEVOTIONIS, COMMENDATIONISQVE HUMILLIMÆ MONUMENTUM SACRUM ESSE VELIM, SUMMORUM NOMINUM VESTRORUM

Cultor Reverentiſſimus, Cliensque Obſervantiſſimus

WILHELMUS FRIDERICUS JÆGER, MED. LIC.

Præfatio.

ABſit, ut mortuo Leoni inſultemus. Æſtimamus pretio ſuo inſignia Viri Illuſtris merita. Neque tamen ille ſedere voluit in Cathedra Petri, nec videri infallibilis. Quandoquidem verò circa ſpiritus eſſentiam monere nobis impunè licuit viventem, nec indignantem modeſtæ Veritatis inquiſitioni, etiam poſt fata Ejus memoriam recolimus ipſa hac, quam ſuſcipimus Veritatis indagatione circa rem adeò intricatam ac difficilem. Sex enim poſt editam hanc Diſputationem annis in Præfatione inſignis Jurisprudentiæ Medicæ Excell. D. D. ALBERTI ſibi adhuc mirè placuit negatione omnis, hiſce quidem in morbis, Intervalli Lucidi. Id verò Inventum nobis centum boum mactatione dignum haud videbatur, neque tanti momenti, ut ejus gratia P. Zacchiam æque, ac Menochium, Manticam, atque Maſcardum ineptiarum argueret; cumque Zacchiæ inani opera Medicorum præcedentiam urgenti ambitionem exprobrat, neſcio qui factum ſit, ut in mentem venerit calcans philoſophicum Platonis faſtum aſtutus Dolii Incola Diogenes. Quicquid verò horum ſit; ſcopus noſter eò ſaltim tendit, ut difficilis hæc deliriorum doctrina ab aliis pleniori reſtituatur luci, quibus dare anſam utiliſſimi negotii voluimus. Illuſtri enim Viro res adeò abſtruſa perſpecta ſatis non erat, quippe quæ plurimùm pendet ab Experientia Medica ampliore. Nec credas, nos multum hîc nobis tribuere. Clariſſimi ſanè Juriſconſulti à tenebris noſtris lucem non petent. Scribimus hæc Diſcentibus, damusque diſputandi materiam, breviter omnia attingentes, uti per ardentes carbones graditur celeri greſſu gallus. Liberum hinc Tibi, B. L. judicium omninò relinquitur, liberaque noſtrorum effatorum condemnatio. &c.

Non poſſumus non aſſentiri in plurimis Cel. Viro, cùm maximè in Principio doctiſſimi Scripti, ubi monet, dubium eſſe, quinam homines pro furioſis aut dementibus ſint habendi, &c. *Deprehendes enim*, ita pergit, *circa has quæſtiones ſive JCtos evolvas, ſive Medicos, tantùm non ubique opiniones communes contra communes, aut certè aſſertiones obſcuras, dubias, incertas. Evolve ſaltim ex JCtis Maſcardum, Menochium, Manticam, ex Medicis Zacchiam, & deprehendes, te poſt eorum lectionem eſſe incertiorem, quam ante fueras. Uti enim dicti Auctores ſua collegerunt ex anteceſſoribus, ita & ſucceſſores eorum eos ferè iterum exſcribere ſolent, & ita Juris incertitudinem non tollere, ſed augere.* Allegat præjudicium autoritatis, & præcipitantiæ, communes errorum fontes; ſic enim doctiſſimi Viri non propriis viderunt oculis, ſed alienis, tum gloſſatorum Juris, tum antiſtitum Medicinæ, à quorum placitis ſibi ne latum quidem unguem recedendum eſſe perversè judicarunt. Excuſſerat dudum illud jugum Vir Illuſtr. ſed videbatur quoque aliis ſubinde declinare ad alterum præcipitantiæ nempe, extremum, ac judicare re non ſatis perſpecta, unde tot ipſi intentatæ lites, tot querelæ de rebus mitigationem forſan admittentibus, hinc & ingenuæ, laudandæque ſubinde retractationes, mentisque ſanioris declarationes in omni diſciplinarum cultiorum ambitu, cui Ill. Vir tanquam vaſto oceano ſe profundiſſimè immerſerat. Quicquid verò ſit de JCtis, de Zacchia iſta diffiteri non licet, eum ſcil. & in hac gravi materia, & in aliis pro norma indubia haberi minimè poſſe. Omnia quidem in vaſto opere eruditè ac prolixè tradit, ſed ſatis ſæpe confusè, vagisque & incertis effatis, miſcens quadrata rotundis. Utinam ſuppeteret aliquis, vel plures etiam, juncta opera, pares tanto negotio, ſatisque inſtructi ſubſidiis omnibus, quam egregium iſti nobis extruerent palatium, ſi candidè, eruditè, ſine præjudiciis in hoc ſtadio progrederentur, invenirent in Zacchiæ pulchro opere molem eruditionis haud ſatis digeſtam, extricatamque, eamque in ordinem redigendo, incerta firmando, dubia evolvendo, defectus ſupplendo opus efficerent perpetua laudum hecatombe dignum. Cæterum diffiteri haud licet, hæc præjudicia non veteribus ſolùm exprobranda, verùm etiam modernis; Veteres Jureconſulti cautiſſimè deciderunt in diſputationibus ſuis, hinc & illæ in regulas quaſi abierunt, eandem per omnia attentionem Vir Cel, haud adhibuit, ac diſcipuli tamen eandem effatis vim tribuunt, hinc graves errorum fontes, ſi exemplum deſideres, provocare liceat vel ad ſola circa Magiam ſcripta, quæ ſatis excocta haud eſſe fatendum eſt, diſcentibus ad profaniora facilè

cilè inclinantibus eo ipſo arridentia , etſi admodum incerta, ac præcipitanter aſſerta.

Egregia ſunt III. §. monita , homines omninò ſunt eruditi, quantumvis etiam præcellentes, ac errori proin obnoxii, nec quisquam facilè extendat poteſtatem legislatoriam ad definitiones, nec ſubtilitate, nec facilitate veritas metienda eſt. Id verò mirum videri cuipiam queat , Virum Cel. agnoſcere, doctrinam de definitione & criteriis furioſorum pertinere ad Phyſicam , vel Medicinam , & mox tamen eodem §. profiteri, ſe tentaturum, annon abſtrahendo ab omni auctoritate , ex ſenſu communi, & obſervationibus inde deductis , omniumque hominum captui convenientibus, abſque autoritatibus vel JCtorum, vel Medicorum, doctrinam hanc de præſumt. furoris & dementiæ perſpicuè proponere poſſit, erroresque aliorum detegere &c. Hac verò ipſiſſima vanæ in viribus ſuis confidentiæ via in errores abductus eſt Vir aliàs perſpicaciſſimus , deſtitutus enim experientia Medica, deſtitutus ſufficienti datorum, obſervationumque numero palpabat in tenebris , atque aliis tamen voluit præferre facem, graviſſimè impingens in regulas à ſe modò firmatas.

Quarto Paragr. graphicè Vir Illuſt. depingit univerſalem hominum (quorum ſc. mens cœlitus emendata non eſt) ſtultitiam, turpemque ſub affectuum triſti jugo, ſervitutem. Hunc verò furorem moralem non vult hic attendere ; nec tamen negligere eum penitus licebit, ſi graviſſimas, quas ſubinde poſt ſe trahit ſequelas intueamur. Creſcunt quandoque nativa hæc mala ac prædominium gradatim uſque ad rationis eclipſin acquirunt. Recordor fœminæ in Betlemico Londin. morodochio non incluſæ, ſed liberè in area ſedentis, quam ſuperbia ita ſenſim reddiderat fatuam, ut taciturna ſedens tota die ſuas, quas ex papyro haud inſcitè confecerat veſtium lacinias quisquiliasque diduceret , atque in ordinem redigeret. Aſſidebat non procul ab illa peritus ſcribendi arte Magiſter, totus ſibi placens in ſcriptione ſua perenni, at inutili, qua oblinebat & chartas, & cubilia , & parietes, cumque & ſpecimen nobis dono dedit, cæterum æquè ac ſocia illa ſilens ac delirus. Vir quidam multa eruditione obrutus adeò ambitionis vi exarſit, cùm contemni crederet ſua merita, ut per plurimos gradus ad abſurdas tandem delirasque actiones asſurgeret, obtenta tamen in tempore ſparta ſenſim ad ſanam rediit mentem , munerique ſuo ſatis benè ac conſtanter præfuit ; alio eodem ex capite ſtulteſcente ſuisque perpetuò deliriis immerſo, utut ſæviſſimis ſubjiceretur remediorum tormentis. Hi omnes per gradus eunt ad ſtultitiam,

 inter-

intereſt igitur publici, ut & iſti gradus probè obſerventur, diſtinguanturque. De ebriis, horum æmulis, eorumque gradibus ſermo nobis haud erit; nec licet tamen penitùs ſilere amoris ſtultitias ac furores, ad graviſſima deliria, ad uterinos haud raró furores increſcentes. Quam ſæpè hic hæret in judicando aqua, quot hîc, quamque diverſi gradus obtinent, adeò ut de philtro haud infrequenter oboriatur ſuſpicio, dubiumque, ubi ſola increſcens affectuum vis omnem ludit tragœdiam. Merenturque attendi quæ in hanc rem ſcripſit Cardinalis Petruccius in Epiſtolis, etſi per omnia rem forſan acu haud tetigerit. Egregia tamen monet circa combinationes deliriorum atque tentationum tum naturalium, , tum Diabolicarum. (ecquis enim, cui frons ſit, negare has ſuſtineat?) Pandit verò hic ſeſe campus ampliſſimus, digniſſimusque attentione omnium, circa confinia Melancholiæ triſtis, tentationum, ac deliriorum, plurimi de his proſtant libri omnis generis Eruditorum , neque tamen rem ſatis hactenus penſitatam enucleatamque eſſe, auſim affirmare, qui tota die ingentes heic conſpicio confuſiones; methodosque rei intricatæ extricandæ minus adæquatas. Hujus verò loci res illa non eſt , ſufficit monuiſſe eos, qui in methodis hactenus conſuetis ſecurè acquieſcunt, ut profundius, penitiusque iſtas ſcrutentur differentias, atque combinationes, ut & gratiæ & naturæ ſuum tribuatur, diſtinctèque de diſtinctis judicetur.

Removet quinto §. à ſcopo ſuo Fatuos morales. Monet Lynceos mortalium in aliorum fatuitates oculos cœcutire prorſus in propriis; ſicque in vaſto hoc habitatæ terræ morodochio alterum alteri vaſtum præbere deriſionis mutuæ theatrum. Nemo in ſe tentat deſcendere, nemo vitia videt niſi aliena. Reditque nunc in mentem Morodochii amſtelodamenſis homuncio, liberè tum obambulans in ædium area; ſana ille omnia loquebatur, belli memorabat eventus, monſtrabat ergaſtulorum ſeriem, enarrabat cujusvis ſtulti aberrationes exactè admodum, ſtata verò hora, cùm ſapere hactenus quam rectè videretur, intrudebatur ergaſtulo ſuo, ſuo mox defuncturus temporario furore. Nec exiſtimemus tamen morales hos fatuos omni heic conſideratione eſſe indignos. Uti enim nemo repentè fit peſſimus, ita nec repentinus eſt ad ulteriorem ſtultitiam progreſſus. In ſimilibus enim, quos præcedente paragr. allegavimus caſibus non ſubitò tranſitus fit ab affectu effreni ad ſtoliditatem, mentisque emotionem, ſunt hic & incrementa & decrementa multiplicia, quam quæſo difficile eſt integritatem mentis in caſibus mirè variantibus agnoſcere ac certò pronunciare in triſtibus iſtiusmodi turbis; quæ

quidem

quidem obiter monuiſſe ſufficiat. Nec indicti penitus abibunt, quos excludit quoque Cel. Vir, fatui morales, ſive aularum Moriones; dubites enim haud immeritò, an omnes ſagaces, atque ad civilia munera ſint apti, quod heic dicitur. Multi horum perpetim ineptiendo obbruteſcunt. Et quis eorum enarraverit ſpecies, gradusque, cùm maximè viri aliàs acuti & primores data opera ut magnatibus placeant ineptiis toti ſubinde diffluant. Niſi fallat memoria, Bailius allegat illuſtre Exemplum Viri ſummi ac ingenioſi, qui hac via ad infimæ caveæ Morionem imprudens nimium ob communia ſtudia acceſſerat, cùm enim Morio Rege prandente, coram univerſa aula Ill. Viro diceret: Couvrons nous, nous ſommes ſans conſequence! Vir acris ingenii tam vividè, ſubitoque fuit familiari iſto ſcommate perculſus, proſtratusque, ut agnoſcens errorem ſuum in gravem mox triſtitiam ac Melancholiam prolaberetur, brevique actis in ingentem eccentricitatem diſſipatis Spiritibus funere merſus fuerit acerbo. Ecquis verò hic dubitet, poſſe in tali caſu tot intricatas occurrere circumſtantias, ut deliberatione haud proletaria opus ſit illis, qui talem animi ſtatum perturbatum, taliaque deliria vel imminentia, vel jam citatis greſſibus obrepentia ſufficienter velint diſcernere, ac de validitate actionum judicare.

Phyſicum ſexto paragr. furorem ac dementiam adgreditur, remque agit proprio marte Vir Cel. Definit verò hos affectus, quod ſint morbi à corpore orti, rationem hominis & ejus ſedem & inſtrumentum præcipuum, hoc eſt Cerebrum corrumpentes, vel debilitantes. At ἐξαγώνιον non eſt quod ſemper oriantur primò à corpore, poſſunt enim ſolentque ab anima oriri per vehementes affectuum, ſubitaneosque ac diuturnos impetus, ſemper verò reſpondet diſpoſitioni in anima ortæ alia in Cerebri fibrillis ac ſpiritibus. Rationis ſedes præcipua non eſt Cerebrum, ſed ipſa anima. Cerebrum poteſt debilitari innumeris modis atque gradibus integro manente rationis uſu, cujus læſioni peculiaris reſpondet ac ſui generis in Cerebro debilitas. Nec corrumpi Cerebrum aptè dicitur in delirio quovis, eſtque hic terminus corruptionis nimis vagus quam ut adhiberi hic commodè queat. Deliriorum plura omninò ſunt genera, aut ſpecies potius, nec verò illa ſolum ad Medici curam pertinent, ſed & ad Juriſperitorum conſiderationem, ut de diſtinctis diſtinctè poſſint judicare. Abſit verò ut leges ponere audeamus limitesque Ill. D. D. JCtis, id verò plenè nobis perſuaſum eſt, easdem notiones, easdemque etiam definitiones communes eſſe debere JCtis & Medicis, cum de iiſ-

dem

dem caſibus ſpecialibus imò individualibus tota die judicandum ipſis ſit, quod debita ἀκρίβεια fieri haud poteſt, niſi easdem de affectibus his ſibi forment ideas ac definitiones. Mirandum ergo Cel. Virum ad hæc non attendiſſe, atque exiſtimaſſe licere aliter hic diſtinguere ac definire JCtis, aliterque Medicis.

Paragrapho Septimo Vir Cel. tradit differentias deliriorum, provocatque ea in re tandem ad experientiam, poterat verò hæc illum docere, ſi Ipſi ſatis ampla obtigiſſet, Ipſum non benè nec adæquatè hic docere, quia non benè, nec plenè diſtinguit. Reſpicit ſcilicet furioſos, & mente captos, eoque refert omnes deliriorum ſpecies; Verùm enim verò deſcriptiones ab Ipſo traditæ nec diſtinctæ ſunt, nec adæquatæ. Mente captos dicit eos, qui ſtulta & omni rationi adverſa agunt quietè, id eſt, ut nec ſibi, nec aliis noceant, furioſos contra, qui ſibi & aliis nocere intendunt. Quam verò hæc manca ſunt; ex metu enim, & angore ſibi ipſis nocent plurimi, ſine omni furore, ſperant enim ſe his viis (ſuſpendii ſc. vel alius generis mortis) à ſummè anxio metu liberandos eſſe. Nec mente capti agunt quietè, ſed perpetua inquietudine agitantur. Præſtitiſſet igitur meliorem in his affectibus diſtinguendis ſervare ordinem, nec vagas dare in re tam difficili ac intricata Ideas, cùm experientia eò ſufficiens deſtitueret Virum Cel. Delirium enim genus eſt ſpecies omnes ſub ſe comprehendens, eſtque id vel cum febre & furore in phrenitide, vel cum febre ſine furore in febribus multis continuis, imò & ſubinde in Paroxyſmis intermittentium; vel eſt delirium cum furore ſine febri, in Mania; vel ſine febri & ſine furore cum metu & triſtitia in Melancholia. Quanquam & ſubinde in his fervor ſe exſerat, vel ipſo febrili vehementior, etſi forte cum minore Maſſæ ſanguineæ in craſi ſua turbatione. Omnes verò iſtæ ſpecies mirificè differunt qua gradus & individua, ad quæ omninò ac præcipuè attendendum eſt. Ipſe Vir Cel. hoc monuit agnovitque quoad nonnullas ſpecies delirii, e. g. quod quidam in omnibus delirent, alii ſaltim circa certa objecta, quæ ipſis firmiſſimè impreſſa ſunt; Et quod alii omnibus ſemper nocere velint, alii ſaltim per intervalla; ubi omninò ipſi conceditur eandem paroxyſmorum febrilium & deliriorum periodicorum rationem non eſſe, quanquam & dentur delirantes ſtatis temporibus, & ex adverſo febrium intermittentium tempora non ſemper ſint exacta, ſed multis ſæpe horis anticipent, ſæpè tardius aggrediantur, adeoque etiam incerta ſint. Dum verò aſſerit intervalla furioſorum regulariter eſſe incerta, obſcura, & minimè

nimè dilucida, jam inſervit hypotheſi ſuæ, quam in ſequentibus conatur ſtabilire, provocans ad experientiam, quæ tamen ipſi minime favet. Poteratque exactius loqui dum inter differentias ſtatuit ex febre ardenti furentes facilè curari, etſi enim acutè decurrant hi morbi, ac brevi terminentur, non tamen facilè curantur, eſt enim in cerebri penetralibus aggeſtio ſanguinis, quæ ſi in phreneticis evaleſcat in inflammationem, omnem curationis ſpem præcludit, ubi tamen conſideratione dignum eſt, etiam eos qui ex furore iſto obeunt, plerumque ante obitum redire ex furore ad tranquillitatem, imò & ad mentis ſæpe uſum, quem ſanum ſæpius dicerem, niſi mallem ſtatum illum ulteriori disquiſitioni relinquere, quoniam graduales ibi differentiæ attendentibus ſatis obviæ ſunt.

Cauſas Delirii Vir Ill. paragr. octavo ſcrutatur, multa ibi cumulantur, miſcenturque certa æque ac incerta. Adjunctum mali frequentiſſimum eſt timor, triſtitia, anxietas, magis tamen effectus habent rationem, quam cauſæ, niſi ex vehementia horum affectuum prima morbi origo pullulaverit. Sic mœror timorque Melancholiæ, ira atque audacia, vel potius impetus vagus brutusque furoris indicium adjunctumque erit. Quod verò dicitur, dari mente captos (ita enim Melancholicè delirantes vocat) non timidos, ſi ex magno memoriæ defectu, aut ex imaginatione falſa, quæ non ſemper poſſit timori adſcribi, morbus oriatur; id cum grano ſalis accipiendum. Etſi enim in his timor cauſæ rationem non habeat, plerumque tamen tanquam effectus adjunctumque ſubſequitur ac comitatur; imò opprimit miſeros, pauciſſimos enim offendes Melancholicos quos timor non occupet perpetuus, mœrorque. Quando autem dicitur, dari etiam furioſos, qui valdè ſint timidi, attendendum eſt ad furioſorum ſtatus mirè variantes, plerique enim non ſemper furore agitantur, extraque illum præ timore trepidant, imò in ipſo furore timent virgas monſtratas, ſeque in angulum præ timore non rarò recipiunt. Quod verò additur de moribus incerta ſunt, nec infallibilis eſt quà mores character, quod omnes timidi ſint crudeles, & impudentes, ac vice verſa; Nec obſtat quicquam quo minus furioſis audaciam tribuas, etſi enim ſubſtituat crudelitatem & impudentiam Vir Cel. non tamen ſatis attendit has ſine illa nunquam inveniri. Nec ſanè omnes crudeles & impudentes ſunt timidi, imò omnes qui ad hanc claſſem pertinent audaciam ſuam in omni vita ſatis manifeſtant. Dicit verò, per jocum Ipſi ſemper familiarem, *ſalva reverentia Medicorum*, *tempe*

ramen-

ramentum Melancholicum videri ſibi eſſe regulariter fons morborum in mente captis & furioſis, cum hac tamen diverſitate, ut ſi Melancholia, avaritiæ filia, ſit paſſio dominans unà cum voluptate, regulariter inde oriri poſſit captivitas mentis, ſi unà cum ambitione, regulariter ad furorem redigere poſſit homines. Omnia verò iſta fragili nituntur fulcro, doctrina ſcil. de Temperamentis, eorumque in mores dominio & influxu, quod ſanè plus quam par eſt in Morali philoſophia Vir. Cel. extendit, ampliavitque; præterquam enim quod iſta de quatuor Temperamentis doctrina ne à Medicis quidem ſatis ſtabilita, iſtumque ad numerum ac genium reſtricta ſit, ſed ſuos patiatur manes; omnia ſanè temperamenta ſub variis circumſtantiis & delirio triſti, & furori fieri poſſunt obnoxia, cumprimis per diuturnas, aut ſubitaneas quoque, easque graviores mentis afflictiones, paſſionesque; ſupraque jam vidimus ambitionem prædominantem Melancholiam frequenter nec tamen furorem ſtatim ſive maniam producere; nec ad temperamenta adſtringuntur paſſiones dominantes, multum hîc imò omnia labes nativa, multum educatio, converſatioque & aliæ circumſtantiæ efficiunt; concentrantur ſanè Naturâ in quavis mente omnia vitia, ita tamen ut poſſit prævalere unum præ alio; id quod uni Temperamento adſcribere nefas foret. Certum verò eſt illam ſanguinis ſicciorem, torpidioremque diſpoſitionem, quam Melancholicum vocant temperamentum, potiſſimum ac frequentius conferre ad cudendos iſtos affectus.

Patet hinc quid judicandum ſit de Verbis paragraphi ultimis: *Non tamen negaverim poſſe etiam ex mente capto fieri furioſum, v. g. ſi cum melancholia & voluptas, & ambitio dominentur, etſi rariſſima putem eſſe exempla, quod ex furioſo aliquis ad mente captorum claſſem ſit translatus.* Et qui quæſo poterat id negare, ac contra Solem loqui, tota die occurrunt exempla delirantium, perpetuis ſucceſſionibus nunc Melancholicorum, (quos mente captos vocat Vir Cel.) nunc Maniacorum ſeu furioſorum inſultuum obnoxiorum, etiam ubi nullas ambitio & voluptas partes habent; nec rara eſſe exempla, quod ex furioſo aliquis ad mente captorum claſſem ſit translatus, experientia frequentior nos docuit, Virque eruditus ſupra allegatus clarum exhibuit exemplum. Quam vana verò ſint iſta ex temperamentis unicè deſumta paſſionum & dehinc deliriorum principia, non aliunde clarius conſpicies, quam ex ſummo furoris genere, poſt triſtitiam, turbatamque primò mentem, exorto ex morſu rabidi canis, ac Hydrophobiæ juncto, nullibi major rabies, maniæque

impetus

impetus magis extremi, nihil tamen hic temperamento, nil adſcriptæ huic paſſioni debetur; omni enim temperamento terribile hoc periculum imminet, omniaque fluida in ſui motus leges pertrahere poteſt penetrantiſſimum hoc venenum, quo nulla res alia potentius, intimiusque pervertit & lenem Spirituum undulationem, & mentis illi correſpondentem ordinem, atque integritatem; quo & tarantulæ triſtes effectus pertinent.

Circa præſumtiones deliriorum multa cumulantur, quæ partim obſcura ſunt, partim incerta ac æquivoca; Præſumtiones & probationes furoris vocantur artificiales, quia ex conjecturis deſumantur, cum tamen conjecturis rariſſimè forſan innitantur, ſi enim nocere ſibi aliisque homo velit perpetim, ſi incongrua, atque incohærentia effutiat, ſi robore polleat plus quam humano more Maniacorum vix à pluribus Viris detinendus, quisnam conjecturis hic locus eſt; aut ſi ægritudine animi atque anxietate dejectus, tremulusque inconcinnè, vagèque & extra ordinem per ſaltus ratiocinetur, aberretque judicio ſuo, quisnam artificia hîc ad probandum requirat? Cum græcus ille juvenis tota die in vacuo aſſideret theatro applaudens actoribus imaginariis, vel alius ſtans in portu cum gaudio exciperet omnes quæ feliciter appellebant naves tanquam ſuas, quis poterat de ejus dubitare dementia, aut clariores ejus petere probationes. Cumque idem vi remediorum ſanæ menti eſſet reſtitutus, quisnam ſupererat dubitationi locus, ſanam eſſe ejus mentem, ac querelas pol me occidiſtis amici! demto ſcil. per vim (ut rectè judicabat) mentis gratiſſimo errore. Cum porrò dicitur: *Regulas bonas judicabis, ſi plerumque obtineant, ineptas ſi raro; Etſi JCtorum aut Medicorum præcipui eas ſeriò inculcaverint & defendere intenderint.* Id ſolum monemus, non cujusvis eſſe judicare an regulæ propoſitæ plerumque obtineant, hoc enim nonniſi eorum eſt, qui ampliſſima gaudent experientia, & attentione prorſus fixa ac in rem unicè intenta; quis enim his ſubſidiis deſtitutus obloqui cum ratione poterit præcipuis JCtis, & Medicis, eorumque regulas evertere, ac rejicere; hæc præſumtio de viribus propriis, deque propriâ penetratione ac perſpicacia multorum obnubilavit animos, dubitesque an Cel. Vir ſemper ab iſto propriæ autoritatis ac ſufficientiæ præjudicio planè fuerit liber.

Quod porrò §. 11. de Intellectu & Voluntate dicitur, quod intellectus magis pertineat ad naturam hominis phyſicam, voluntas ad moralem, revera nil dicit; intellectus & voluntas ſunt ipſa anima intelli-

gens & volens, ſive ejus facultates, phyſicus æque ac moralis reſpectus utramque æqualiter afficit, nec divelli vel debent, vel poſſunt. Neque locutio accurata eſt: *Intellectus ſua natura ſanus eſt*; ſanè ubi ſanus omninò eſt intellectus, ſtulta non eſt penitus voluntas; & quot quæſo erroribus obnoxius eſt intellectus? quoties incohærentes per ſaltum jungit ideas, etiam cum ſanus apparenter dicitur ac habetur. Tota de mente ejusque functionibus Doctrina heic non ſatis fuit perſpecta. Etſi id laudem mereatur, quod agnoſcatur, ſecundum naturam moralem, id eſt, intuitu voluntatis, homines præſumi malos & inſipientes; hominesque naturâ moraliter ſtulti dicantur; attendendum vero unà ad voluntatis intimum conſiliarium, intellectum nempè, qui moraliter cœcus, ac mirè depravatus, & præjudiciis occupatus omni jure præſumendus eſt. Utrinque moralis imò altior correctio requiritur.

Quemadmodum verò quivis præſumitur eſſe ſanæ mentis, donec probetur contrarium, ita & concluditur hîc, ſemel dementem & furioſum, ſi furor & dementia jam per aliquod tempus duraverit, & radices paulò altiores egerit, præſumi adhuc talem, niſi probetur contrarium; cum conſtet experientia mente captos & furioſos ſemel tales rarò priſtinæ integritati mentis reſtitui; non ſanè par utrinque ratio eſt, neque difficile eſt agnoſcere, an menti reddita ſit Sanitas, ſi enim denuò ordinate jungat conſtanter ideas, nubes delirii feliciter tranſiit; & ſanè plurimi reſtituuntur integritati mentis, neque tam rarum id eſt ac quidem hic ſupponitur, quod vel eorum exemplo clarum eſt, qui febri ardente decumbentes delirant, aut qui phreneſi agitantur, qui plerique ceſſante morbi vi, eoque ſuperato, integræ reſtituuntur menti; nec verò hi ſolùm, qui acutè delirant, tanto numero reſtituuntur integritati plenæ mentis, ſed & eorum plurimi, qui chronico modo delirio detinentur, etſi & haud rarò nunc citius, nunc tardius, obnoxii ſint novis mali priſtini inſultibus, in magnis ſæpe intervallis ſana mente fruentes. Aſſerit verò Cel. Vir furioſos, & mente captos in eo inter ſe differre, quod mente capti plerumque in continua dementia & privatione mentis vivant, furor autem ſæpius intervalla habeat quietis apparentis. Illa autem obſervatio incerta eſt, nec experientiæ reſpondet, utriusque claſſis deliri plurimi redeunt ad ſanam mentem; ſemperque id tenendum eſt memori mente, eosdem fortiter delirantes nunc Melancholicos eſſe, nunc Maniacos, ſemper tamen mente captos, hæc enim expreſſio utrisque convenit, nec pro diſtincta ſpecie poteſt haberi; etſi enim verba ut nummi pro lu-

bitu

bitu valeant, præſtat tamen uniformiter cum aliis ac diſtinctè loqui; ſiquidem evolvere potius res quam involvere ſit animus. Dicitur porrò, ſupra jam oſtenſum eſſe, intervalla furioſorum non eſſe dilucida, nec certa; quod uti de quibusdam verum eſſe poteſt, ita de omnibus invita experientia ſupra ſuppoſitum quidem fuit, ſed non oſtenſum, probatumve.

Mirari verò ſubit iſta, quæ mox ſequuntur verba: *Ut taceam, quod, etſi certa etiam eſſent intervalla furioſorum, tamen nulla appareret ratio, cur tum furentes in claſſem hominum ſanorum ſint referendi, cum tamen febricitantes etiam tempore intervallorum certorum, habeantur adhuc pro febricitantibus.* Sané enim nihil commune eſt febricitantibus ratione periodorum cum delirantibus, aliaque ratio eſt febricitantium continuè cum exacerbationibus, uti in tertiana maligna; alia ἀπυρεξίας intermittentium, hi enim in intervallis non febricitant ſtrictè loquendo; æquivocatio autem in eo quoque eſt, quod dicitur, furentes antea, tempore intervallorum in claſſem hominum ſanorum non eſſe referendos, non enim additur, an ſanitas mentis, an corporis intelligatur; Si autem reſpicit ad recidivas ſubinde ingruentes, inſolita loquitur, deberetque ex febri convaleſcentes pariter eximere ex claſſe ſanorum hominum, quia ſubinde, imò frequenter recidivis ſunt obnoxii. Diſtinguenda ſunt tempora, nec eadem eſt periodorum in omnibus morbis ratio; evidens id eſt in febribus, podagra, colica, epilepſia, aliisque. Quæſtio verò §. 14. ſubjuncta; Cur potentiores & nobiliores rariùs ad ſanam mentem reſtituantur, quam homines inferioris ordinis? Uſu omni deſtituitur, ſupponitque ut verum, quod incertum & adhuc in quæſtione eſt; merasque accumulat conjecturas ac præſumtiones, ut ratio reddatur phœnomeni, ubi quæſtio an? nondum deducta eſt ad liquidum; ſi verò etiam experientia videretur annuere, raritas reſtitutionis penderet à raritate ipſius mali, notoriè enim plures ex plebe, utpote infinities numeroſiore delirant, mirum ergò non eſt, plures etiam menti ſanæ reſtitui.

Dum probatio furoris difficilis dicitur, facilè id largientur omnes qua ſimulationem furoris, aut delirii, quamvis difficile non minus exiſtimemus coram prudentibus atque attentis rei Viris diu ſimulare dementiam, ut miſſa tantiſper ſub jugum ratio non inopinatò ſuis ſeſe ſcintillis per rimulas quaſi prodat, nec quivis tam ſapienter delirare, ac tam ſcitè ideas confundere, actionesque ad ſtultitiam inflectere poteſt, ac primò quidem intuitu videri queat. Nec perpetuum eſt, quod dicitur: *Furor*

& dementia non immediatè incurrit in ſenſus , ſed ex variis conjecturis & rationibus non ſine artificio probanda eſt ; contrarium enim tota die cernimus atque audimus; geſtus, verba , actiones, omnia hic teſtantur, ſi diutius, attentiusque obſerventur ægri. Nec obſtat ratio addita de malitia propinquorum petentium ut proximi conſanguinei declarentur furioſi, vel mente capti , ſupina enim eſt Judicis negligentia, qui ægro non ſatis exactè ſub examen vocato præcipiti aſſenſu favet nequitiæ avaritiæque petentium iniquorum , neque enim adeò difficile eſt fraudem detegere, ut meritò mireris Huberi exemplum de Politico ſummo ſtulto non ſolùm declarato, ſed & ob fictam inſaniam bonis interdicto, atque tormentis remediorum, mente captis aliâs debitorum, impudentiſſimè ſubjecto. Revocantque hæc nobis in memoriam ſimilem caſum Londini nobis octo abhinc luſtris relatum : Vir taciturnus, ac tardiori præditus ingenio , à conſanguineis ampliſſimorum quæ poſſidebat , bonorum poſſeſſioni inhiantibus, tradebatur invitus ac reluctans, ſplendidi, quod Betlemum vocant, Morodochii Præfectis, quorum præcipiti concluſo, ac negligentia, non attenta proteſtatione ejus iterata ac ſolenni, intruſus ergaſtulo fuit, ſemper renitens , ſanamque oſtentans mentem , ſurdis verò narrabat fabulam, donec tandem ſub miſera illa, quæ ſtultis impenditur, tractatione revera ex deſperatione tandem in dementiam , furoremque incideret graviſſimum; cum nullum vidiſſet miſeriæ ſuæ finem, ſicque miſerrimam in triſti loco vitam finivit. Singularem Gallorum in gravi hoc negotio attentionem recentiſſimo exemplo docet Abbas de Campagnole, cujus Frater iter inſtituerat in Angliam, atque in Templo Londinenſi inter ipſa ſacra ſemel iterumque exploſit in ſacrum Oratorem Sclopos manuarios; raptus hinc in carcerem fuit , acriterque rigoroſo examini ſubjectus, innotuit verò paulatim Judicibus, eum tali eſſe mentis diſpoſitione, ut enormis hæc actio potuerit contingere in melancholico deliroque raptu nobilis hujus Galli; quare diutius ad certiorem rei explorationem in carcere detentum , tandem cum cuſtodibus navi impoſitum Patriæ reddiderunt, Abbas verò prædictus, ut fraterna occuparet bona , fratrem includi ergaſtulo petiit, at, cùm dubio procul iſta raptuum intervalla ſuperarentur ab aliis lucidioribus duratione , transfretandum ipſi in Angliam fuit, ubi nunc operosè fratris dicta ac geſta, tum ex judicialibus actis, tum aliunde conquirit, ut redux fraternis potiatur bonis , ſi mentis ejus alienationem clarè ſatis docere queat.

Tutiſſi-

Tutiſſimum dicitur §. 16. ut Judex conſulat ſuper probationibus quibuscunque furoris & dementiæ Medicos; ubi tamen notandum, ſæpè ita comparata eſſe acta, morbique hiſtoriam, ut vel ipſi etiam Medici non poſſint non hærere incerti, ob inſufficientem circumſtantiarum enumerationem, præſertim cùm ſermo eſt & quæſtio, de actibus à delirante dubio commiſſis ac præteritis, ſi antecedens æquè ac conſequens ſtatus haud ſatis plenè ſit deſcriptus, in iis ſcil. ubi tempora ſua, eaque non ſtata, obtinet dementiæ paroxyſmus, vel furoris raptus; Multa enim hic requiruntur ſi firma, de præſumtione emotæ mentis ferenda ſit ſententia.

Circa criteria delirantium §. 17. 18. & 19. monita ſubminiſtrantur egregia, revera enim nimia nunquam eſſe poteſt quantacunque etiam circumſpectio, quæ & JCtis & Medicis in gravibus iſtiusmodi caſibus ſummè eſt neceſſaria, ne cui fiat injuria, firmisque omnia nitantur rationibus, quæ circa delirantes ſtatuuntur. Id unum monemus, rectiſſimè quartam regulam jubere, ut conſiderentur & verba & facta eorum, in quos cadit delirii ſuſpicio, plerumque enim utrinque aberrationes occurrunt, raro ſola verba inepta ſunt, rariùs ſolæ actiones, utrisque ergò attentio debetur ſcrutantium, imò & geſtus, habitus faciei ac corporis, phyſiognomia, attentè conſideranda, undè & riſum hîc ineptum & intempeſtivum inter indicia dementiæ imminentis videas referri.

Ad §. 20. nonnulla obiter annotare operæ pretium erit; non pugnant inter ſe, qui intellectum in delirantibus dicunt turbatum, & qui pro dementibus habent eos, quorum ſenſus communis, vel phantaſia, vel memoria inſigniter & valdè ſunt corruptæ aut debilitatæ; anima enim ſenſitiva non eſt peculiaris in homine anima, nolumus tamen cum Cel. Viro ſtatuere, ſenſum communem, phantaſiam, ac memoriam eſſe potiſſimas & præcipuas intellectus facultates, cum & brutis denegari nec debeant, nec poſſint, in quæ intellectus minimè cadit; poſſunt enim omnes ſenſus interni abſque rationali cogitatione concipi, ſecus quam hic dicitur. Solus homo, uti hîc rectè aſſeritur, inter animalia cogitat, ſed non ſolus homo internis gaudet ſenſibus; intellectus à ſenſibus recipit ideas, ſed ordine eas & ſecundum rationem connectere, conceptus inde juſtos, propoſitionesq; ac ſyllogiſmos formare, ipſi ſoli competit, non phantaſiæ brutorum, quæ longiſſimè infra humanam (intellectui plurimùm innexam) manet; hinc omninò internis ſenſibus confuſis, redundat confuſio in intellectum ſuas inde accipientem ideas. Nec aſſentiri poſſumus variis aſſertionibus additis, v. g. quod ii, qui putent ſe videre, vel audire, quæ

ſenſi-

ſenſibus hominum ſanæ mentis repugnant, ſi una in re ſæpiſſimè errent, ad mente captos, ſi in plurimis ad furioſos referri debeant; ſi, quæ alii ſenſibus percipiunt, ſanis oculis & auribus præditi non attendant, ad mente captorum claſſem pertineant; hi ultimi enim æqué poſſunt eſſe furioſi; priores verò illi furoris nulla dant indicia, errare enim circa plura objecta Melancholiam reddit fortiorem, furorem nec efficit nec deſignat, niſi accedat impetuoſa Maniacorum indoles ac ſpectantia eò indicia. Nec placet ſequens effatum: *Furioſos eſſe, quorum imaginatio & phantaſia valdè corrupta eſt, nemo negat*; imò verò nos cogimur id negare, poteſt enim phantaſia valdè corrupta eſſe ſine ullo furoris indicio, cum ſumma ex adverſo meticuloſitate, anxieatate, tremore miſerorum melancholicorum. Rectè quidem aſſeritur non omnem memoriæ defectum ad probandam dementiam ſufficere, ſed non æquè benè additur: ſi quis adultus nomen proprium etiam ignoret eum non video, quomodo claſſi mente captorum poſſit eximi: à quacunque enim cauſa proveniat iſta memoriæ læſio, niſi & cæteri ſenſus interni patiantur, niſi & circa res alias ideæ earumque combinationes ſatis turbentur, mente capti dici tales haud poterunt, etſi eos deſerat memoria circa certas res, dum cætera intellectus ſuo fungatur officio, nec â phantaſmatibus abſurdis turbetur; novimus eorum magnum numerum, qui mente ſaniſſimi, & ad rectè ratiocinandum apti memoriam graviter læſam eſſe acerbè dolent, & nunquam ſine indignatione cum aliis converſantur, quia Verba etiam aliàs familiaria non occurrunt memoriæ. Aliud foret, ſi nullius negotii familiaris quis recordaretur. Quam verò memoria peculiari ſe habeat in deliriis ratione, & quantopere, ſenſu communi ac phantaſia graviſſimè læſis, poſſit illa vigere, ſuamque exerere vim, vel ex eo manifeſtiſſimum eſt, quod furioſi ac dementes cùm ſanitati reſtituuntur mentis corporiſque, exactè eorum recordentur, quæ circa ipſos geſta ſunt, & cumprimis ex eo capite odio illos proſequantur, qui ipſis magis aſſiduê, ſollicitèque in morbo adſtitere, ac proin eorum voluntatibus atque inclinationibus abſurdis ſe potiſſimùm oppoſuere. Declarabimus rem exemplis: Fœmina dein iterum allegan-da, multis per annorum decurſum intervallis demens ac furioſa, adeò exactam eorum omnium, quæ circa ipſam delirantem ac furentem geſta erant, recoluit memoriam, ut non ſolùm recenſeret ſingula, ſed & eos, qui maximè ſtultitiis, furoribusque ejus reſtiterant, poſtea averſaretur; quæ & nunc poſt novum, diuturnum, ac terribilem inſultum ita tranquilla, lucida, atque ſapiens eſt, ut ſaniora nemo ab ea deſideraverit. Cùm verò pluri-

pluribus jam vicibus ita eluctârit ex iſtis tenebris, quis eandem ipſi nunc perpetuò ſi eò redeat promittat lucem, nexumque idearum prudentem. Virum quoque producimus hanc memoriæ integritatem ſub ipſo mentis confuſæ ingenti furore confirmantem, hic poſt diuturnam valdè dementiam ac multas furoris viciſſitudines omnium erat exactè conſcius; inciderat ille in gravem melancholiam ſeu triſte delirium terrore in caſtris perculſus, gravibusque minis, increvit angor, metusque, & dehinc furor, ut præ anxietate (iſta enim inter furioſos maniacosque differentia probè eſt attendenda, qua alii ex anguſtia ſibi & aliis nocent, alii ex crudelitate quadam violenta) ad valvas omnes, quò ſe præcipitem daret, compelleretur, ingeniosè quærens omnes elabendi rimas (aſtutia enim delirantium incredibilis eſt) huic quovis conatu, aut vi, ſecanda erat vena, is verò anxiè ſudans, furens, ac diſcurrens per feneſtram proſpexit, ac ab eo momento ad venam ſecandam nulla vi poterat adigi, ligatus tandem violentiæ ceſſit, ſed reſtitutus rei geſtæ exactè conſcius, reddidit hanc pertinaciæ rationem, quod in ipſo illo furore ac angore, (hæc enim frequenter combinantur) viderit carnificem vicinas intrantem ædes, indeque crediderit, ſi ſemel ſellæ inſideret, caput ipſi enſe mox eſſe reſecandum. Addamus huic adhuc alium Virum: Inſignium meritorum Jurisconſultus inter curas muneris graviſſimi concatenatas in gravem incidit Melancholiam, prorumpentem mox in Maniacos præ angore inſultus, itum poſt varia tentamina ad acidulas, quæ invito, humique proſtrato infundebantur largiter, ſed & fontis inſtar ſalientis ab ipſo ejiciebantur in altum, perpetui erant angores, metusque, cum tremore, ac combinato furore, largoque manante ex æſtuanti corpore ſudore, quærebat omnes ædium per quas ſe præcipitem daret aperturas, ac dum anxiè diſcurrens ſe Deum Patrem eſſe aſſiduè ingeminaret, eo ipſo momento apprehenſo Medici thorace quæſivit: Unde verò tu mihi compater es? mox, ejus uxore ex adſtantibus valorem monetæ ipſi ignotæ exquirente, accurrens ipſe exactè reſpondit, valere illum nummum tunc 50. crucigeros, en memoriam, ſenſusque internos in ipſo furoris decurſu valentes! nunquam niſi hoc momento à clamoribus ineptis ceſſans, interque illos quærente alio, quis centum abhinc circiter paſſibus obambulet, illicò inter ſua accurrens deliria, nominavit dominum illum rectiſſimè, illicò in priſtino pergens furore & angore. &c.

 Et

Et quò quæſo referemus illos, quos unicum objectum angit, & in abſurda conjicit deliria, horum apud Autores agmina occurrunt ridiculis ſanè triſtibusque ſimul deliriis tortorum; De deliciis græci imaginariis in theatro, portuque ſuprà diximus; quid ibi læſum erat? in portu non errabat ſenſus, ſed phantaſia, in theatro & ſenſus & phantaſia, & memoria errabant. Quid dicendum de caſu ſequenti, quem diſcurſui publico commendamus: Illuſtris Dominus, mentis defæcatæ acumine præ aliis celebris, paſſus eſt ſibi obrepere ſenſim ſenſimque Melancholicum affectum, nonniſi unico triſti eum objecto inceſſanter torquentem, cœpit enim conqueri, ac firmiter ſibi perſuadere, deeſſe ſibi ad vitam digno charactere ſuo ſplendore tranſigendam neceſſaria, ſemperque increvit idea triſtis, totamque adeò turbavit mentem, ut nullis aulæ cederet promiſſis, Medica Galliarum, Italiæque Collegia collatis conſiliis nihil proficiebant remediis exquiſitiſſimis, imò & violentis; triſtis illa unicaque idea adeò ipſum cætera ingenioſum agitabat, ut cùm nullas concederet inducias, excedendum tandem ipſi aula, graviſſimoque munere fuerit. Hic ſanè ſtatus mentis ſi exactè explicandus ſit, requiritur cognitio profunda animæ humanæ, ejusque functionum, nexusque intellectus cum internis ſenſibus, fixa enim adeô idea & indelebilis tandem totam adeò poteſt obfuſcare, atque occupare mentem, ut & in miſellum corpuſculum redundet confuſio, illudque dejiciat à ſtatu ſanitatis antea illibatæ.

Seriò autem jocatur Ill. Vir pro more ſuo, dum §. 20. ita concludit: 4. *Si illi qui falſas & inutiles, i. e. nimis abſtractas ideas effabricant, & de iis tanquam pro aris & focis diſceptant; ſi illi, qui falſas propoſitiones defendunt, ſi illi, qui ineptis ſyllogiſmis utuntur; ſi denique illi qui ſine methodo docent, & floſculis oratoriis affectus audientium & legentium corrumpere intendunt, pro dementibus habendi eſſent, ſequeretur illud abſurdum plerosque eruditorum, in omnibus facultatibus & diſciplinis pro dementibus eſſe habendos, ne quidem exceptis Venerandis Eccleſiæ Patribus plurimis, aut maximis hæretificibus, item Papis, & hodienum papizantibus. Ergo patet dementiam nequaquam in corruptione rationis, quatenus à ſenſibus internis abſtrahit, eſſe quærendam. Q. E. D.* At verò id quod demonſtrandum ipſi videbatur, firmandumque per Satyram hanc acri malignitatis cujusdam ſale conſperſam, abſque iſtis ambagibus poterat concedi, neque enim Intellectus in deliriorum variis ſpeciebus tanquam ab internis ſenſi-

bus abſtractus conſiderari debet, aut poteſt, ſi rectè rem velis ex principiis ſuis deducere ; tam arcta enim inter iſtas mentis impreſſiones actionesque connexio eſt, ut facile non ſit turbari quasdam graviter ſalvis omninò reliquis ; nec niſi in caſibus individualibus determinare licet, quænam in deliriis partes ſint internorum ſenſuum, & quænam intellectui tribuenda. Uti & circa ecſtaſes, atque viſiones ſub illis evenientes, difficillimum eſt præcisè determinare, quænam imaginationi, & quæ intellectui ſint adjudicandæ; nam etiam hîc ſæpè regnat affinitas cum deliriis, unde & viſiones falſæ, & imaginariæ (alia divinatum, verarumque ratio eſt) ab hac materia alienæ non ſunt, ejusdemque cum aliis deliriis conſiderationis, habentque affinitatem cum deliciis illis ac viſionibus imaginariis, quas Græcus ſuprà bis jam allegatus habuit quotidie pro lubitu in theatro, ubi & vidit, & audivit (ſuo judicio tum aberrante) ſibi gratiſſima, ac de iis gaudebat; ſic & in falſis viſionibus, ſive cum ecſtaſi, ſive ſine ea contingant, ſenſus interni graviſſimè afficiuntur, talemque ludunt fabulam, quæ repræſentata intellectui non ſatis firmo, defœcatoque, eum trahere in aſſenſum, conſortiumque poteſt, unde tam firmæ poſſunt oriri perſuaſiones, ut nullis evelli argumentis queant, plenamque videantur ſecum ferre certitudinem graviſſimæ etiam deceptiones. Si maximè tenebrarum Spiritus ſuas eò artes conferat, immiſceatque, quas accuratè ſatis diſcernere paucorum eſt, ac diſcretionem ſpirituum requirit haud proletariam. Iſta verò nunc etſi huc quoque pertinentia prolixius non lubet perſequi, nec enim vel tempus, vel chartæ arctum ſpatium nobis majorem permittunt prolixitatem ac diffuſionem.

Notanda verò etiam nonnulla ſunt ad §. 21. & 22. Regula ſexta hæc eſt: *Probatis variis verbis ac factis, de magna corruptione ſenſuum internorum teſtantibus, dementia firmiſſimè probata.* Nemo quidem de hoc dubitat, ſed in caſibus ſpecialibus ac individualibus res ſit difficillima, indeque eſt, quod in certis caſibus adeò ardua res ſit judicare de dementia, non ſanè in iis, ubi perpetuæ ineptiæ ſtultitiam nunquam non declarant, ſed in iis, ubi ſunt intervalla, ac de illis intervallis quæritur; placet ſibi admodum in explodendis intervallis dilucidis Vir Cel. in ſequentibus, rectius verò, utiliusque mentem curamque ſuam applicuiſſet ad longè intricatiorem quæſtionem de in-

tervallis tenebricoſis, deliris, ac furioſis, quæ ſubinde D. D. JCtis ac Medicis negotii plurimum faceſſunt, cùm e. g. is, qui aliàs plura munia rectè obit, etſi priùs fuerit furioſus, nunc verò â plerisque pro reſtituto habetur, ſubitò aliquem ſine ratione, imò contra rationem omnem, v. g. infantem antea ſibi charum, occidit; vel alius talia patrat, ut magiſtratum cogat ad ipſum interficiendum quia vitæ tædio ſtulto laborat, & tamen ſibi ipſi manus inferre non audet. &c. Hi ſanè ſimilesque alii innumeri occurrentes ſunt illi caſus, ubi diſputatur an dentur talia tenebricoſa intervalla, an in caſu propoſito adfuerint raptus tales furioſi, uti revera haud infrequenter contingit, hîc opus erat disquiſitione, & ſignis, ſed iſta egregiè prætermittuntur, agiturque contra lucida intervalla, de quibus nemo cui amplior contingit experientia dubitare poteſt. Præterea Vir Cel. mentem non ſatis applicat ad gradus dementiæ, dicit quidem, cautè procedendum nec facilè quenquam vel dementem vel furioſum declarandum, ſed erant iſta quà gradus ſpecialius dicenda, poteſt enim, quod exemplum allegatur, aliquis in publico indecenter ſolvi in cachinnos, poteſt ridere prætereuntes ſine cauſa (& tale tamen ſolum indicium dementiæ §. 21. ſufficiens habetur) ex petulantia, pronoque ad deriſionem animo &c. Cùm verò etiam hîc rarò quis ſubitò fiat peſſimus ac ſtultiſſimus, ſtatus mentis diverſi, gradus deſciſcentiæ ab ordine rationis ad confuſionem delirii debent omninò conſtitui, ut tum D. D. JCti, tum Medici conformiter in caſibus propoſitis poſſint judicare, quæ res Viris ampla pollentibus experientia commendanda eſt, ut limites juſti conſtituantur rationis paulatim deſciſcentis, & delirii completi. Clarius mentem noſtram Exemplum aliquod declarabit: Vir paulò ante allegatus, qui Carnificis metu venæſectioni ſe oppoſuit, plenè fuit curatus, ac præfecturæ ſuæ ritè cum ſatisfactione publici per plura luſtra præfuit; cùm verò variæ ipſum afflictiones torquerent, ſenſim iterum, ſenſimque incidit in triſtitiam, moroſitatem, ſuſpiria, fungitur tamen munere ſuo, increſcit triſte delirium, tardius tamen, fit dehinc profundè Melancholicus, accedunt novi adverſæ fortunæ fluctus, augetur Melancholia, neminem lædit, ſibi non nocet, nec conatur nocere, plorat, ſuſpirat, ringit, fulminat contra inimicos, non deſerit per intervalla muneris functiones, videt omnia minari officio ſuo, metuit ſibi vehementer, antagoniſtam, objectum

po-

potiſſimum ipſi infeſtum, inviſumque, videt aſſidentem cum aliis menſæ, jam tacta hoc objecto mens dejicitur de ſtatu priori, involat in hunc, non attendens aſſiſtentes, arripitque ejus jugulum, facilè tamen ab aliis avellitur, pœnitet eum poſtea facti, utpote nocituri ob circumſtantias, augetur delirium cùm planè ab officio removeretur. &c. Hîc regulis opus eſt tempora talium hominum gradusque determinantibus, ac limites rationis ac delirii decernentibus. Ubi ſanè plus negotii faceſſunt intervalla furioſa, obſcura, quam lucida, etſi incerta quoque ſubinde ac determinatu difficilia. Pertinentque ad hanc quoque claſſem tentati; pone tibi ob oculos hominem perſuaſum firmiter de damnatione æterna, eaque cogitatione perpetua tortum, aliumve trementem ob blasphemas in Deum injuriasque cogitationes, aut ſimiles alios; hi diu tolerant iſtos angores, diu reſiſtunt, funguntur muneribus ſuis, integra mente ratiocinantur in cæteris, contingit tamen increſcere angores, mentem obnubilari fortiùs, ſenſim ad omnia fiunt inutiles, imò ſubinde incipiunt ineptire, delirare. Hîc iterum limites requiruntur ſanæ mentis, à verè ægra & delira. &c. Similes caſus occurrere poſſunt innumeri, præprimis circa illos qui certis tantùm infixi objectis terrificis lentè ad majora & univerſalia tranſeunt deliria; quò & Viri Ill. ante allegati exemplum pertinet. Cùm verò iſta non poſſimus plenè deducere, ſufficit indicaſſe quantum hic D. D. JCtis æquè ac Medicis reſtet elaborandum. Quod autem dicitur in fine §. 21. *Ut taceam regulariter ſimulationem à cautioribus detegi eo argumento, quod ſimulantium actus non cohæreant*; id, ſi ſua luce debeat radiare aliter firmandum, enunciandumque eſt; ſiquidem hac ratione deliri omnes haberentur pro ſimulantibus, quia nullæ ipſorum res, actionesque cohærent, ſomnia ſunt vigilantium, ſomniorum autem eſſentia in eo eſt ſita, quod ibi ſaltus fiant, quod ideæ non cohæreant, ſed vagæ ſint ſine ordine.

Quæ autem modò deſideravimus non ſunt ſubtilitates, quæ §. 24. allegantur, leguleijſticæ & pſeudophiloſophicæ, aut pſeudomedicæ, ſed res ſummè neceſſariæ, & à Cel. Viro in hac diſputatione haud ſatis diſcuſſæ, etſi exiſtimet, ſe ſine ope aliorum rem hanc vaſtam ac difficilem in plena luce poſuiſſe, cum exiſtimet ſe niti quotidiana experientia, & principiis naturæ evidentibus; monuimus verò jam ſuprâ, ad tantum negotium abſolvendum, experientiam longè

ampliorem requiri, quam eam qua pollebat Vir Ill. qui cum ægris numeroſis ipſe verſatus non eſt, quod tamen ad tale negotium requiritur, ſi lucem velis affundere tenebris hîc adhuc regnantibus. Unde ſanè nondum tempeſtiva fuere plaudentis ſibi Viri Cel. effata § 26. non ſine contemtu aliorum JCtorum ac Medicorum prolata; cum revera ulterius quam ipſi progreſſus haud ſit, etſi aliquos eorum errores, & confuſiones detexerit, atque arguerit. At verò dum Menochium, Manticamque exagitat §. 28. fatuos politicos cum mente captis & furioſis confudiſſe eos aſſerens, ipſe diſtinctius poterat loqui, dum perpetuò mente captos & furioſos ſibi invicem opponit, nec unquam ſufficienter deliriorum ſpecies ſuis nominibus ac genuinis diſtinctionibus exactè ſeparat. Elegans verò eſt Exemplum quod affert confuſionis hominis hebetioris ingenii cum demente in perſona Bibliopolæ Flavii, ubi ſanè Judex Cajus quantumvis eruditus nimis perfunctoriè rem egit prorſus negligenter Flavium pro homine mentis non compote declarans, donec juratis teſtibus cederet, qui aliquoties cum Flavio luſerant, depoſuerantque quod non ſine judicio luſerit. Nihil addimus, niſi Hiſtoriam, quæ & horum teſtium depoſitionem, vel potius deductam inde conſequentiam quodammodo forſan poſſet aliquibus reddere dubiam: Ill. Bar. Pedem. egregiis inde à juventute dotibus, ac poſtea Generalis militiæ Ducis munere inſignis, incidit in Melancholiam (poſt gravem ex equo lapſum capitisque inſignem alliſionem) ſenſimque ac ſenſim adeò factus eſt decurſu annorum taciturnus ac mente debilis, imò miſanthropos, ut turbato mentis uſu quæreret ſolitudinem metuens omnia, ſolus perpetuò ferè in horto palatio contiguo ſub oculis inſpectoris ſui famulique obambulans, appropinquantibus Viris Illuſtribus illicò aufugiens quærebat latebras; at cum famuli eorum in horto eodem quotidianis luſibus globorum projectorum, Italo more, ſeſe exercerent, adeò non receſſit, ut potius iis mox cum quadam gaudii ſpecie appropinquaret, futurus attentiſſimus ſpectator, obſervatorque jactuum iſtorum homunciorum, cumque illi litigarent aſſiduè, pugnarentque de jactuum præſtantia, ipſe ſeriò quaſi rem agens, arbitrum ſeſe conſtituit atque ingeſſit, aptiſſimeque & juxta æquitatem decidit, quisnam eorum reportarit victoriam; judicio hoc apto ſe à fatuitate apud neminem liberaturus, qui vitæ ejus mentisque rationem penitius noverat.

In

In §. 30. favet Cel. Vir P. Zacchiæ, eumque dicit à JCtis ſeculique vitio ſeductum, (nec negari poteſt confuſio in his Zacchiæ locis regnans, ac minimè ſatisfaciens tam gravi negotio). Sed in §. ſeq. eum naſo ſuſpendit adunco, ejusque verba κατὰ πόδα ſequens eum ridet, ejusque aſſerta furioſorum lucida intervalla; nec attendit ſe quidem exſibilare Zacchiam, intervalla verò, de quibus quæritur non eliminaſſe ex foro vel Medico vel Juridico. Provocat ad rectam rationem & experientiam, ſcil. ad veros fontes, unde peti debet ſolutio quæſtionis. Dicit ignota fuiſſe hæc intervalla omnibus veteribus JCtis, eſſe inventum Juſtiniani &c. addit: *De experientia quotidiana non opus eſt ut plura dicamus, cùm nullum exemplum hactenus dari potuerit horum dilucidorum intervallorum.* Pace tamen tanti Viri ad rationem liceat provocare, & ad experientiam, ſi enim delirans aliquis intervallo non adeò brevi ad ſe redeat, loquatur prudenter, appoſitè, cohærenter, agat concinnè, ordinatè, ut attentis quoque prudentibusque ſatisfaciat, ille ſanè habuit dilucidum intervallum, etſi dein tardius, citiusve relabatur in delirium; Et tales libet mox allegare hiſtorias, quo ipſo alterum experientiæ fulcrum admovebimus revocatæ in dubium hypotheſi de intervallis lucidis, id eſt mentis eo tempore non turbatæ, non delirantis. Autoritates verò non moramur. Nec ineptè Imperator, etſi primus, inter intervalla furioſorum incerta & ſæpè fallacia, & intervalla perfectiſſima, id eſt, ubi nihil delirii aut furoris potuit obſervari diſtinguit. Zacchiam refutare, uti jam dictum, non eſt eliminare dilucida delirorum & furioſorum intervalla; prius verò agitur operoſè ſine fructu. Accedamus ad experientiam atque exempla, quæ quidem non omnia ejusdem evidentiæ, aut ad rem probandam apta ſunt, ubi ſæpè ſaltem quædam fulgura rationis integræ ex ipſo delirio ac furore emicant, ac tale fuit in Viro ſupra memorato, qui in ipſa delirii ἀκμῇ ac furoris extravagantiis florenum, tum pretio dimidiatum, ſuis indiciis agnovit, ac virum remotum admodum (aliâs enim prudentibus adſtantibus notus quoque erat) ſtatim etiam non rogatus ſuo nomine appellavit. Alius vir ex ardenti Hungarica febri Phreneticus, eo percitus erat furore, ac robore, ut linteis lecti columnis alligatus accedentem Medicum inclamaret: unde verò tu nunc nobis Hæretice Lutherane, id verò tum contigit cum maximè fureret, fulgurque

quod-

quoddam mentis fuit. Alius vir ætatis conſiſtentis ſubitò noctu incidit in delirium ac furioſos impetus ac motus, clamans imminere extremum mundi diem, agitatoque in mortario piſtillo excitare ac monere omnes voluit, Chirurgum verò inter deliria venam mox ſecturum monuit, ut quam ore tenebat lancedam eximat, inflicta mox obſequenti ſonora alapa ei, quem prius compellaverat honorifico D. affinis nomine, tale intervallum eſt lucidum, ſed micula potius lucis quam lux. Vir pariter ille quem bis jam allegavimus, luculam talem habuit in ipſo furore, cum viſo carnifice necem ſuam inde prævideret; ſed uti dictum, tales breviusculæ fulgurationes luculæ latentis nondum probant intervalla dilucida. Accedamus ad exempla magis probantia; ac primo mox loco ad ultimum, quem modò nominavimus Virum qui ex terrore in caſtris concepto in triſte ac furioſum inciderat delirium, ille ſcil. poſt graviſſimas viciſſitudines ac certamina, ac quandam quaſi inter rationem ac deliria luctam lenibus ſatis remediis reſtitutus fuit ſanæ menti feliciter, diuturno uſus intervallo dilucido, quippe præfecti functus per luſtra quædam munere; tandem rediit lentè ad delirium, dilucidis intervallis diſtinctiſſimum, in quibus quippe muneris ſui obibat functiones, etſi animo non læto, prudenter tamen, viciſſitudo erat intervallorum obſcurorum & dilucidorum, inter mœrores atque angores, uti ſupra dictum, imò inter intervalla furioſa, triſtia, ac lucida tempus ſuum dividebat per aliquot menſes, ut vel hominem ingratum ſibi ſubito furore obtorto quaſi collo invaderet, mox verò actus ſtulti pœnitentia duceretur inter gravia quæ ſequebantur deliria, mente tamen ſibi ſubinde evidenter reddita. Fœmina 43. ann. in primo matrimonio perpetua viciſſitudine nunc ſapiens erat, nunc demens; decennio poſt in matrimonio ſecundo diu lucida planè nulla dat Melancholiæ indicia, donec tandem curas domeſticas graviores præ ſe ferret, conquerens ſe non poſſe preces fundere; decumbit aliquando tota die in lecto, veſperi ſolo veſtita induſio ſe inde proripiens accurrit ad puteum ſe in illum præcipitatura, retracta à Marito dicit, injunctum id ſibi à S. Margaretha per bigam albarum columnarum. Sana poſtea ac lucida erat mens, fit puerpera, tertiaque ſeptimana manè ſurgens infantis jugulum cultro petit, reſcinditque vaſa omnia, ſeminuda deſcendit ad aliam fœminam, illique indicat ſe infantem ſuum occidiſſe,

fugam

fugam non quærit capitve, ſed monſtrat occiſum infantem; fatetur rem omnem, dicens neſcire ſe cui id fecerit, nec quid tum ſenſerit, pergit tamen cauſam præcipuam eſſe, quod infans eam in oeconomia ſua impediverit, eique fuerit gravis, partim &, ut ad votum diu conceptum & ipſa occideretur; conſtabat ſibi poſtea adeò mens, ut nihil adverti poſſet certis intervallis ullius in mente corruptionis vel turbationis. Hic ſanè ut in priore exemplo, obſcura ac lucida intervalla ſunt manifeſtiſſima. Fœmina illa, cujus ſupra circa memoriam meminimus, primùm in puerperio graviſſimè ac diu delirans ac furens rediit ad mentis uſum integerrimum, rediit verò malum intra plura luſtra multis vicibus, ac diutiſſimè per vices, ubi non ſolùm ſerena valdè furorem diſtinguebant intervalla, ſed & accuratiſſimè rediit ad ſe mens in negotiis agillima, ut diuturnis gauderet, dilucidisque intervallis. Jungimus aliam fœminam puerperam (ut & acuti delirii, atque morbi exemplum ſuppetat) hæc parco lochiorum fluxu inciderat in febrim ardentem, accedente vehementi ac diuturna diarrhœa, delirare tandem circa quartam puerperii ſeptimanam cœpit, ſemel verò inopinatò mane integerrimæ menti reſtituta, dilucidum planè habuit ac rationale prorſus plus quam duarum horarum intervallum, ut diſponere de rebus omnibus facilè potuiſſet, quo finito angores, confuſionesque delirii priores rediere, paucis ante obitum horis ita ceſſantes, ut etiam clariſſimè licuerit agnoſcere, eſſe hæc obſcura intervalla, à priori lucido diſtinctiſſima, exſerente ſe tum per rimulas quaſi quasdam tenui rationis exercitio. Theologiæ quidam ſtudioſus inde ab ætate puerili, ſpasmodicis circa gulam ſtricturis, ac momentaneis animi alienationibus frequenter obnoxius, incidit tandem in Epilepſiam per plurimos etiam annos ſævientem, ut ſacris tamen concionibus habendis non eſſet impar, adeò verò tandem exacerbatum eſt malum, ut poſt frequentiſſimos paroxyſmos ſemper taciturnus in lecto deliraret, fureretque furtivis dictis, factisque, exſiliit ſemel ſubitò lecto (en furorem) adſtantem Medicum petiturus, arrepto tamen citò baculo adverſus ipſum retraxit pedem, ſeque in lectum abdidit, brevi poſt ceſſavit furor, ceſſavit delirium, intervallum erat planè dilucidum, mens ſaniſſima, utut ex tanto malo afflicta ac triſtis

ſtis, usque ad novum paroxyſmum, ubi prior ludebatur triſtis fabula; En verò intervalla furentis lucida irrefragabilia, mox finienda novo Epilepſiæ inſultu, idque ſæpiſſimè per vices, ut de intervallis dilucidis ne cæcus quidem apud hunc ægrum potuiſſet dubitare Vir jam bis allegatus monetam agnoſcens in furore, remediis violentis ſanatus rediit plenè ad mentem ſanam, graviſſimoque rurſu præfuit muneri, omnibus de mentîs integritate certiſſimis, poſt diuturnum verò dilucidum planè intervallum rediit Melancholia, rediit periodicus furor, ſed in initiis cum viciſſitudine intervallorum nunc lucidorum, nunc obſcurorum; reſtitutus fuit aliquoties, præfuit graviſſimis negotiis, ſed ſemper recidit in priores tenebras, non tamen ſine lucidis intervallis. Poſſemus cumulare plura, cui verò hæc non ſufficiunt, nulla ſufficient.

Paragrapho 32. multa coacervantur de Melancholia rem magis confundentia quam evolventia. Πρῶτον ψεῦδος Viri Cel. aliorumque plurium fuit, quod temperamentum Melancholicum, utpote ad phyſiologiam, ſtatumque hominis ſanum pertinens confundant cum Melancholia morbo, ad Pathologiam ſpectante, ac deſignante delirium triſte ſine febri & furore. Hæc non erant confundenda, cum ipſe agnoſcat Melancholico temperamento præditos non ideò eſſe ſuo loquendi modo mente captos vel deliros cùm innumeri ſaniſſimæ mentis ſint, imò omnia temperamenta apta ſint ad ſuſcipiendum delirium, ſi graves animi paſſiones, afflictionesque ſuperveniant. Optandum eſſet, ut omnes hic JCti, Medici, ac Philoſophi uterentur iisdem vocibus, ac definitionibus ſaltim nominalibus, aliâs confuſio nunquam ceſſabit; Melancholic enim revera ſunt illi qui Viro Cel. dicuntur mente capti, eſtque illa appellatio & aptior, & magis recepta diſtinguens Melancholian à furore maniaco, ſæpè cum ipſa tamen alternante ac combinato Poſſunt ridere moderni atræ bilis vocabulum, aliquid rei ipſi analogum, quod determinare non poſſunt in Melancholia agnoſcer tenentur, vel tanquam cauſam, vel tanquam effectum. Hinc diſtinctio hîc allegata inter melancholiam naturalem, & non naturalem ſano ſenſu rectiſſime adhibenda. Hippocrates Melancholian

etian

etiam furorem vocat, ob arctum frequentemque nexum. Ciceronis locus rectè explicatus poteſt locum habere, nam revera non atra bile ſolùm tanquam cauſa (ſed tn. effectu) ſed & iracundia graviore, vel timore, vel dolore ad furorem deliriumque movetur, id quod prius monuimus; hinc nec Sennertus, nec JCti meruerunt hanc caſtigationem; nec adeò incerta ſunt, ut ex Ammanno refertur, principia ex Medicina in Jurisprudentiam translata ſi penſitata ſatis fuerint, nec ſola autoritate nitantur.

Cætera in quibus vapulat Menochius tanquam exigui judicii vir omnia pullulant ex confuſione utriusque, Melancholiæ, temperamenti ſcilicet & morbi. Pariter obſervatio de Melancholicorum ſapientia, Melancholicos ex temperamento reſpicit, non verò illos ex morbo, ſicque multa eò ſpectantia concidunt ultrò, nec debebat vapulare pauper Ariſtoteles. Nec de nihilo prorſus eſt, quod de Melancholia calida, frigidaque dicitur, ſed mereretur diſcuſſionem accuratiorem, nobis heic non permiſſam; etſi nimium hîc in genere temperamentis tribuatur. Comes de Gabalis nihil ad nos. Crœſum taxans ſcriptor, quod Foxum laboraſſe vitio melancholico dicat, ſicque inter vitia referat temperamentum melancholicum, ineptit ipſe, cum Crœſus non loquatur de temperamento Melancholico, ſed de melancholia morbo. Rectè verò diſtinguitur inter veram ſapientiam, & eruditionem; Doctiſſimi poſſunt omninò peregrini eſſe in vera ſapientia; rectè ſentit de virtute heroum Græcorum larvata & phantaſtica. Socrates, Plato, Ariſtoteles ſive fuerint Melancholici ex temperamento, ſive ex morbo, ſive penitus non, perinde eſt; ad minimum Socrates cum Æſculapio in limine mortis gallum juberet immolari ſatis inſanivit. Nolim tamen Platonem & Ariſtotelem inſanientis ſapientiæ autores dicere, cum etiam plurima vera ac bona dixerint, multique ex Chriſtianis magis inſaniverint iis in philoſophando. Paucis, multa hic dicuntur ſupervacanea. Ciceronis effigies hic depicta pulcra eſt. Nec indicti illæſive abeunt Quakeri; omnesque homines à nativitate moraliter dicuntur ſtulti juſtiſſima appellatione, nec reliqua poſſumus improbare, quæ de ſapientia Platonica, Ariſtotelica, Homerica, Ciceroniana,

niana, ex furore poëtico orta, ſpectrifica (en floſculum antimagicum) hexifica, (en alterum) comtegabaliſtica, quakeriſtica &c. dicuntur.

Vapulant §. 34. & JCti (quibus vehementer rem exaggerando furorem imputat) caſtigantur, & Zacchias, qui ſi vapulet cum ipſo conſentiendo, quid ipſi accidet ubi diſſentit, quatuor autem ejus regulæ fundamentis Medicis atque experientiæ fulcro non deſtituuntur, unde paulò mitius cum ipſo agendum erat, pariterque cum JCtis. Maſcardus, Mantica, Menochius, imò Juſtinianus ſequenti adhuc §. malè excipiuntur, cumprimis ob dilucida intervalla, quæ ſemper pro fictitiis & contradictoriis declarat, putans ſe ea deſtruxiſſe. Et quam ineptè toties repetitur, non poſſe eſſe dilucida, vel dici, quia cognoſci ex actibus debeant prudentibus, anne indicio opus eſt in re etiam manifeſta? Conſpectus adumbratæ quietis non dicit idem cum dilucido intervallo, ſed cum incerto atque obſcuriore, neque ex illa dictione licet aliquid concludere. Et cur quæſo tanto conatu pugnatur contra dementiam periodicam Tuditani, adeò ut vel hiſtorica fides Valerii max. negetur; perſpicaciſſimus vir probè perſpexit, ſe ſi hanc fateatur, dilucida intervalla amplius negare non poſſe, hæc enim hiſtoria, hoc teſtamentum clariſſimè probant dilucida intervalla, adeò quidem ut ſi illa aliunde non firmarentur, ſolus complexus eorum quæ in contrarium dicuntur, ſi animo à partium ſtudio alieno rectè penſitentur, demonſtrant quà omnes circumſtantias Tuditanum habuiſſe intervalla & valdè dilucida, & valdè obſcura atque delira, quæ ex actibus clariſſimè diverſo tempore elucebant; movebantque Magiſtratum ut teſtamentum prudenter factum confirmaret, etſi in ſe jam ante propter intrinſecam bonitatem validum; prolixius verò iſta deducere haud licet, cùm Vela nobis arctius nunc contrahenda ſint. §. 39. Gothofredus ſine ratione reprehenditur, quod furoris ſimulationem dixerit pœna dignum, id enim ſub certis circumſtantiis veriſſimum eſſe, ex ipſa Cel. Viri deductione oſtendi poteſt, imò ſponte ſua inde fluit. §. 44. Aſſertum Menochii rectè reſtringitur: pertinere ad arbitrium judicis determinationem quæſtionis, utrùm quis

ſit fa-

ſit fatuus, nec ne; debet enim judex ſignis niti evidentibus, aliàs id ipſi accidet, quod in hiſtoria ſupra allegato inepto ac negligenti judici Cajo. Quod attinet ad §. 45. ubi dicitur, in dementia rationem ſemper lædi mediante læſione ſenſuum internorum, diſtinctè ſanè ratiocinandum eſt; poſſunt in ſenſibus internis ingentes eſſe turbæ ac fluctus, intellectu tamen reſiſtente fortiter, videmus id in tentatis, qui intus in imaginatione toti ſunt turbati, intellectu & voluntate fortiter & generoſè reſiſtentibus; cernimus analogum quid in vehementibus animi affectibus, ira v. g. fervida, ubi intellectus (præprimis gratia, uti & in tentationibus firmatus) rectiora videns, etiam voluntatem firmiter poteſt retinere. Si intellectus plenè turbetur, ſemper & ſenſus interni erunt turbati; non tamen æqualiter vice verſa. In deliriis autem plenis intellectus omninò compatitur. Quod autem concernit Zacchiam circa Galeni Theophilum ratiocinantem, negantemque per ſolam imaginationem læſam reddi aliquem poſſe dementem, non diffitemur, eum facultates mentis rectius perſpexiſſe quam Virum Cel. qui fatetur cum Zacchia: cum magna (dixerim plena) imaginationis læſione ſemper conjunctam eſſe læſionem rationis (ubi tamen notandum imaginationis læſionem non rectè dici in cerebro eſſe, etſi illi in cerebro reſpondeant turbida veſtigia) adeoque tam evidenter falſum non eſt quod porrò dicit Zacchias de affirmatione & negatione, quæ ſapiunt profundam Zacchiæ circa mentis actus ratiocinationem ac meditationem. Brutis quoque gratis hîc interni ſenſus denegantur, Carteſianorum hoc figmentum eſt quorundam, nec enim omnibus id tribuerim. Hominis tamen interni ſenſus longè altioris ordinis, nobilioresque ſunt, & cum intellectu arctè nectuntur, utpote ejusdem Simplicis Spiritus facultates eleganter conjunctæ; nolimus verò cum Viro Cel. primam, quæ vulgo dicitur, mentis operationem chimæram appellare. Bina exempla §. 46. & 47. recenſita non ſunt ex delirio, animum tamen notant non multum inde diſtantem ac valdè paradoxum. Nos verò nunc manum ſumimus de tabula!

NOBILISSIMO DOMINO RESPONDENTI

S. P. D.

PRÆSES.

Quandoquidem redux ex itinere, exantlato cum applauſu examine, felicibus auſpiciis colophonem imponis vitæ Academicæ laudabiliter geſtæ, æquum eſt, ut ſummos in Arte Honores ex animo Tibi gratuler. Diſputas de mente turbata animo egregiè ordinato. Agnoſcis quàm exigua paucarum fibrillarum ſtrictura maximos rationis humanæ hyperaſpiſtas atque admiratores poſſit ad contemtam ſtolidorum claſſem detrudere. Sed eàdem evidentia agnoſcis magnum illud Dei donum (vel ſi mavis, parvas magni doni reliquias) rationem, ejusque excellentiam, ſi ſuos ſeſe intra limites verecunda contineat. Tanta verò ejus eſt præſtantia, ut mirari ſatis nequeas nonnulla præcipui acuminis ingenia ab aſtuto ſeculi Principe fatali adeò profundaque cæcitate percuti, ut minimè credant repugnare, animam hoc dono fulgentem materiæ ſubtilis ſobolem eſſe. Hæc ſcil. eſt præcipua Lokiani Syſtematis macula, quovis delirio tenebricoſior, quavis animi aberrantis debilitate pernicioſior. Si nobiles ſanæ mentis functiones has ſtolidæ ſubtilitatis tenebras non evidentiſſimè diſcuterent, ſola ſanè emotæ mentis triſtiſſima deliria, ſola lucidorum atque tenebricoſorum intervallorum viciſſitudo infeſtum hoc rationi æquè ac Religioni omni commentum abundantiſſimè refellerent. Nullæ hîc materiæ modificationes, mechaniſmi nulli, nec ullæ machinarum combinationes iſtis ægræ mentis, ac ſuæ ſubinde integritati per vices redditæ, iſtis lucidarum, obſcurarumque idearum nexibus incomprehenſibilibus ſufficiunt; omnia hîc ſpiritualem Entis intelligentis indolem non loquuntur ſolùm, ſed clamant. Hanc Tibi bonam mentem Deus, largiter conceſſam ſervet in ſano corpore, largiaturque, ut concredita hæc Tibi lux ſalutaris eveniat innumeris ægris, Honoratiſſimo Domino Parenti honorifica, Tibi omni ex parte fauſta praxeos feliciſſimæ origo. Vale!